

Dunaj – tepna Európy – od Čierneho lesa k Čiernemu moru

Rakúski režiséri Michael a Rita Schlambergerovci sa Envirofilmu 2013 zúčastnili s dvojdielnym dokumentárnym filmom: Dunaj – tepna Európy – od Čierneho lesa k Čiernemu moru a Dunaj – tepna Európy – les, povodeň, mráz. Prvá časť získala Cenu za majstrovské použitie filmového jazyka, ktoré odkrýva krásu a poéziu prírody.

Väčšina pozná Dunaj z Bratislavy, Gabčíkova, prípadne z plavby loďou. Film ukazuje druhú, pre mnohých nepoznanú, stranu Dunaja – divokú prírodu, romantické zákutia, rastlinstvo a živočíšstvo, ktoré sa tu vyskytuje. Dunaj je dominantou krajiny a určuje život ľudí aj zvierat.

Vzhľadom k názvu filmu by ste čakali, že film sa začne v Čiernom lese, pri prameni Dunaja. Začína sa však na svojom opačnom konci – pri majáku Surina v Čiernom mori, kde sa Dunaj vlieva do mora. Toto miesto je totiž označené ako nultý kilometer Dunaja. Bleskurýchlo sa následne divák dostáva k prameňu európskeho veľťoku. Toto označenie Dunaju právom patrí, veď preteká cez 10 krajín a 4 veľkomestá – Viedeň, Bratislavu, Budapešť, Belehrad. V minulosti žiadna iná vodná cesta nemala taký hospodársky a kultúrny význam ako Dunaj.

V dokumente navštívite miesto, kde Dunaj pramení, aby jeho vody asi 36 km od prameňa zmizli do podzemia. Táto časť rieky sa volá Čierny Dunaj a vo filme je ukázané, ako preteká podzemím. Vody Dunaja sa nikdy nestratia, sú hojne dopĺňané prítokmi z Álp.

Dunaj vytvára ohromujúce prírodné miesta, jeho vody a brehy sú domovom približne 1 000 druhov rastlín a 4 000 druhov živočíchov. Sú útočiskom pre také ohrozené druhy, ako je orliak morský, pelikány, bučičík močiarny... V jeho vodách žije najväčšia sladkovodná

ryba – vyza veľká, ktorej výskyt je ohrozený najmä v dôsledku výstavby veľkej priehrady v Rumunsku, ktorá znemožnila tomuto druhu jesetera dostať sa na miesta trenia – až k Viedni. Zaujímavými sekvenciami dokumentu je trenie hlavátok, rozmnožovanie vodeniek, ktoré po párení v rojoch lietajú nad vodnou hladinou, za pár hodín hynú a ostáva len ich potomstvo.

Po prúde Dunaja sa dostanete k Wachau, kde rieka tečie najpomalšie. Na brehoch tu našli útočisko rybáriky zlaté a smaragdové jašterice. V slepých ramenách Dunaja okolo Viedne a Bratislavy vládnu zákony vody. Vyskytujú sa tu takmer vyhynuté korytnačky močiarny, v tŕstí kŕmi svoje mladé trsteniarik škriekavý, bučičík močiarny loví potravu...

Ekosystém lužných lesov predstavuje najväčšiu zásobárňu sladkej vody. Tento vodný svet je ohrozený. Stojaté vody vysychajú, čo je zapríčinené prehlbujúcim sa dnom Dunaja, čím sa stráca prítok vody do slepých ramien. Vedci zistili, že dno Dunaja je v neustálom pohybe, ročne sa premiestni 800 000 ton štrku. Keďže tu nie je žiaden protiprúd, dno sa prehlbuje. Neostáva nič iné, len umelo štrk navážať. Je to nikdy nekončiaca práca, od ktorej závisí záchrana lužných lesov.

V Maďarsku preteká Dunaj oblasťou pusty, na ktorej sa pasie maďarský stepný dobytok, žije tu najväčší lietajúci vták na svete – drop veľký, vážiaci viac ako 18 kg... Prítok Tisy je oblasťou, kde nachádzajú oddych milióny vtákov na svojej ceste do Afriky. Železná brána v Rumunsku bola v minulosti najnebezpečnejším úsekom Dunaja. Po výstavbe priehrady sa dravý tok zmiernil. Hlboké rokliny tu však dodnes vytvárajú nádherný scenériu.

A už sme, podobne ako na začiatku dokumentárneho filmu, v delte Dunaja – rozľahlom území s rozlohou 799 tisíc hektárov, kde európsky veľťok opúšťa pevninu a vlieva sa do Čierneho mora.

Iveta Lanáková
Foto: Rita Schlamberger